

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเอง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ซึ่งเป็นการผสมวิธีคิดและระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเอง
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเอง

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา สำนวความ ต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเองและศึกษาบริบทรอบ โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญ วัดสิมนาโก เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญ วัดสิมนาโก อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคสุนทรียสนทนา และการบูรณาการระบบนิเวศในสวนสมุนไพรในโรงเรียน ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเอง สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการสำรวจสภาพปัญหาปัจจุบัน สำรวจความต้องการและศึกษาบริบทรอบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญ วัดสิริธรรมาโศ ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ผลการสำรวจสภาพปัญหาปัจจุบันปัญหาคือ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ไม่สม่ำเสมอ ขาดการใฝ่เรียนรู้และการนำความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ การนำเสนอผลงานและเลือกใช้สื่อไม่เหมาะสม จากการสำรวจความต้องการของนักเรียน พบว่า 1) ต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระบบนิเวศในท้องถิ่นโดยวิธีศึกษาจากการสำรวจ สังเกต บันทึก จำนวน 10 รูป คิดเป็นร้อยละ 100 2) ต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้สวนสมุนไพร จำนวน 5 รูป คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาคือสวนผักสวนครัว จำนวน 3 รูป คิดเป็นร้อยละ 30 3) ต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ที่วัดสิริธรรมาโศ จำนวน 6 รูป คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมาคือวัดอรัญญิกาสถานานิคม จำนวน 3 รูป คิดเป็นร้อยละ 30 4) ต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดจำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 80 รองลงมาครูผู้สอนจำนวน 2 รูป คิดเป็นร้อยละ 20 5) ต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่นโดยใช้เวลาในวันเสาร์ – อาทิตย์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้จำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 80 รองลงมาคือในช่วงโมงวิชาวิทยาศาสตร์จำนวน 2 รูป คิดเป็นร้อยละ 20

2. ผลการศึกษากระบวนการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเอง พบว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นและใช้เทคนิคสนทนาเป็นเครื่องมือในการคิดร่วมกัน ปฏิบัติร่วมกัน นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะได้เห็นกระบวนการสนทนาตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งเป็นการสนทนาที่เป็นไปตามธรรมชาติ เป็นการบอกเล่าประสบการณ์ที่มีอยู่ในตัวตนของบุคคลหนึ่งให้บุคคลหนึ่งฟัง ไม่มีการขัดแย้ง วิพากษ์วิจารณ์ เห็นการฟัง การเล่าต่ออย่างชัดแจ้งเป็นประโยชน์และมีคุณค่ายิ่ง ผลการสนทนา ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ก โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้และสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ข้อมูลจากหลายด้านและความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย ซึ่งการประเมินพฤติกรรมผู้วิจัยจะประเมินโดยการสังเกตทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน จากการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์หรือทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ ภูมิปัญญาและคนอื่น ๆ มีการประเมินเป็นระยะ ๆ เพื่อให้มีการสั่งสมและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กระบวนการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้

นักเรียน ครู ผู้บริหาร และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างแท้จริง โดยผ่านขั้นตอน ทั้งหมด 2 ขั้นตอน คือตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา สำรวจความต้องการและศึกษาบริบทรอบ โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญ วัดสิมนาโก ประกอบด้วยกิจกรรมทั้งหมด 4 กิจกรรมคือ 1) ศึกษาและสำรวจบริบทสภาพปัญหาความต้องการ 2) การสำรวจความต้องการของผู้เรียน 3) ศึกษาบริบทสิ่งแวดล้อมรอบ โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญ วัดสิมนาโก 4) สำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ชุมชน ตอนที่ 2 เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเอง ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนทุกคนมีพัฒนาสูงขึ้น สังเกตจากผู้เรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปคือ ตั้งใจเรียน เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ บันทึกและสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง เลือกใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และนำเสนอผลงานได้อย่างหลากหลาย ทำงานอย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและนำความรู้ไป ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างเหมาะสม และร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วยความเต็ม

3. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้เรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเอง

ผู้วิจัยได้นำแบบสังเกตพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเองไปใช้กับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ก่อนที่จะดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเองที่สร้างขึ้นและวัดผลซ้ำอีกครั้งด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเองชุดเดิม หลังจากที่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พบว่า ผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายมีคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมที่วัดหลังจากจัดกิจกรรมมีความแตกต่างกัน โดยก่อนการจัดกิจกรรมมีพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อย หลังการจัดกิจกรรมมีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนสูงขึ้นทุกข้อเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ก่อนการจัดกิจกรรมมีคะแนนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ นักเรียนตั้งใจเรียน ($\bar{X} = 2.87$) สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ($\bar{X} = 2.84$) เอาใจใส่และมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.82$) แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน ๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

($\bar{X} = 2.82$) ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสมได้ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 2.77$) บันทึกความรู้ วิเคราะห์ตรวจสอบ จากสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 2.49$)

4. ผลการวัดความพึงพอใจของผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเอง พบว่าด้านสาระการเรียนรู้โดยรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.06$) ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า สาระการเรียนรู้มีความน่าสนใจ ($\bar{X} = 4.06$) สาระการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาในปัจจุบันของท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.06$) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.62$) ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นน่าสนใจ ($\bar{X} = 4.58$) เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมดี ($\bar{X} = 3.94$) สื่อที่ใช้ในการสอนมีความน่าสนใจดีแล้ว ($\bar{X} = 4.58$) นักเรียนมีความสุขที่ได้ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ($\bar{X} = 4.91$) นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ($\bar{X} = 4.48$) นักเรียนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ($\bar{X} = 4.97$) นักเรียนได้สัมผัสทดลองและฝึกปฏิบัติจริงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.91$) นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.85$) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.91$) ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การเรียนจากประสบการณ์ตรงทำให้มีความน่าสนใจและสนุกสนาน ($\bar{X} = 4.97$) การเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี ($\bar{X} = 4.91$) การเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 4.85$) นักเรียนต้องการให้ครูจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในครั้งต่อไป ($\bar{X} = 4.91$) ด้านครูผู้สอน/วิทยากร โดยรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.87$) ซึ่งมีความเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า วิทยากรท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนสนใจในกิจกรรมมากขึ้น ($\bar{X} = 4.82$) ครูผู้สอน/วิทยากรท้องถิ่นสามารถสร้างบรรยากาศให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.76$) ครูผู้สอน/วิทยากรท้องถิ่นเอาใจใส่ให้นักเรียนได้ทั่วถึงทุกคน ($\bar{X} = 4.94$) นักเรียนสามารถสอบถามสิ่งที่สงสัยและขอคำแนะนำในการทำกิจกรรมได้จากครูผู้สอน/วิทยากรท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.97$)

อภิปรายผล

1. จากการสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา ตำรวจความต้องการและศึกษาริบทรอบ โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญ วัดลิมนาโก ทำให้ผู้วิจัยทราบระดับความต้องการของนักเรียน และองค์ความรู้ที่จะนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน มาเชื่อมโยงและบูรณาการจัดเป็น กิจกรรมการเรียนรู้ การใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ทำให้นักเรียนเกิด ความรัก ห่วงเห่นและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน และปลูกจิตสำนึกในการรักธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในชุมชน นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการเรียนรู้ ทำใ้ ผู้วิจัยทราบว่าองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวตนของบุคคลที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและมี ประโยชน์ต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ทุก ๆ คน สมควรอนุรักษ์ สืบทอดไว้ให้อนุชนรุ่นหลังเป็น อย่างยิ่ง ส่งผลให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกคิด ฝึกทำ ฝึกปฏิบัติ เกิดการใฝ่ เรียนใฝ่รู้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก (2) ให้สังคมมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอก ระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการ เรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา (3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา และมาตรา 24 การ จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ (3) จัดกิจกรรมใ้ผู้เรียนได้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้ อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และ พัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษา ประเด็นที่ 7 การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง การเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักในคุณค่าของความรู้ต่าง ๆ ที่ได้กิดค้นและสัง สมประสบการณ์โดยภูมิปัญญาไทย ตลอดจนมีความรัก ชื่นชมและห่วงเห่นในคุณค่าของ ศิลปวัฒนธรรมไทย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตและสืบสานให้ยั่งยืน ตลอดจนเชื่อมโยง คู่สากล และตรงกับเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) ภายใน ปี 2561 มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ (3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุก ภาคส่วนของสังคม ในการบริหารและจัดการศึกษา โดยเพิ่มบทบาทของผู้ที่อยู่ภายนอก

การศึกษาด้วย การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในด้านพืชสมุนไพรมาจัดเป็นองค์ความรู้ ทำให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ในการพัฒนาการศึกษาอย่างรอบด้าน ภูมิปัญญาเกิดความภาคภูมิใจ ชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของความรู้ในท้องถิ่น ร่วมมือกันต่อยอดเพื่ออนุรักษ์ สืบทอด และเกิดการพัฒนาท้องถิ่นความรู้และสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ โครงการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมดนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทยและพื้นบ้าน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน ที่ต้องการสร้างจิตสำนึกความเป็นไทย ให้กับเด็กและเยาวชน ได้ตระหนักถึงความเป็นชาติไทย ซึ่งสิ่งสำคัญคือการได้เรียนรู้ในด้านดนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทย กีฬาพื้นบ้าน เพราะดนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทย กีฬาพื้นบ้าน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษไทย โดยได้ผสมผสานภูมิปัญญาในแต่ละเรื่องไว้อย่างกลมกลืนและชาญฉลาด เมื่อเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ถึงความ เป็นมา รู้คุณค่าและเกิดทักษะทางด้านดนตรี นาฏศิลป์ กีฬาไทยและพื้นบ้าน จะทำให้เกิด ความซาบซึ้ง รักและหวงแหน เกิดการอนุรักษ์สืบทอดมรดกอันล้ำค่าทางดนตรีไทย ดนตรี นาฏศิลป์และกีฬาไทยและพื้นบ้าน จากบรรพบุรุษให้ยั่งยืนสืบไปในสังคมไทยและชาติไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ราณี อุปรา ที่ได้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพร พื้นบ้านของชุมชนปกากะญอ บ้านแม่แฮน้อย อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งใช้ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นวิธีวิทยาวิจัย ผลการวิจัย พบว่า ภูมิปัญญาในการ ใช้สมุนไพรของชุมชนบ้านแม่แฮน้อย แฝงอยู่ในชีวิตประจำวันของชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ ผู้อาวุโส พ่อบ้าน แม่บ้าน เยาวชนและเด็ก ซึ่งมีภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพรที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้อาวุโสเป็นผู้มีภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพรมากที่สุด พ่อบ้านมีภูมิปัญญาในการใช้ สมุนไพรประเภทยาบำรุงกำลัง หรือยาดอกเห็ดในขณะที่แม่บ้านมีภูมิปัญญาในการใช้ สมุนไพรที่เกี่ยวกับอาหารและการรักษาอาการป่วยทั่วไปของเด็กเล็ก ส่วนเยาวชนจะใช้ สมุนไพรตามคำแนะนำของผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เป็นต้น ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการใช้ สมุนไพรพื้นบ้านของชุมชน พบว่าในปัจจุบันวิถีการค้ารังสีของชาวบ้านแม่แฮน้อยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลายด้าน เช่นปลูกผักผลไม้ที่ใช้สารเคมีมากขึ้น เมื่อเจ็บป่วยชาวบ้านซื้อยาแผนปัจจุบันและไปรักษาที่สถานอนามัยหรือโรงพยาบาลมากขึ้น การรักษาโดยหมอพื้นบ้าน และสมุนไพรพื้นบ้านลดลงและสูญหายไป นอกจากนี้ พบว่า วิธีสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน พืชสมุนไพรของชุมชนบ้านแม่แฮน้อยเริ่มจาก 1) การแสวงหาชาวบ้านที่สนใจฟื้นฟูสมุนไพร พื้นบ้านซึ่งต่อมาได้รวมตัวกันเป็น “กลุ่มสมุนไพรชุมชน” 2) มีการสร้างความเข้าใจร่วมกันใน

กระบวนการเรียนรู้ 3) มีการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายเช่นการเดินทางไปศึกษาสมุนไพรโดยเยาวชนและพ่อบ้าน การศึกษาสมุนไพรในหมู่บ้านโดยแม่และเด็ก การทำแปลงตัวอย่างและการวาดรูปโดยกลุ่มเด็ก ตลอดจนการศึกษาดูงานการใช้สมุนไพร และ 4) การขยายผลในหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของสมุนไพรพื้นบ้านมากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดการฟื้นฟูและขยายผลมากขึ้น และจากการศึกษารับท สิ่งแวดล้อมรอบโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญ วัดสิมนาโก ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและนอกชุมชน พบว่า การปรับเปลี่ยนกระบวนการการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการการเรียนรู้ โดยการนำนักเรียนไปศึกษานอกห้องเรียนจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จากสภาพจริง ได้รับประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม นักเรียนรู้จักกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดปัญญา สรุปและเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักการสังเกต การบันทึก การซักถาม การฟัง การวิเคราะห์ เกิดการใฝ่เรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการทางปัญญาของศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ที่ได้แบ่งกระบวนการทางปัญญาไว้ 10 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ฝึกสังเกต 2) ฝึกบันทึก 3) ฝึกการนำเสนอต่อที่ประชุม 4) ฝึกการฟัง 5) ฝึกบุจฉนา-วิชันนา 6) ฝึกตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม 7) ฝึกการค้นหาคำตอบ 8) การวิจัย 9) เชื่อมโยงบูรณาการ 10) ฝึกการเขียนเรียบเรียงทางวิชาการ และจากการจัดการเรียนการสอน โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านพืชสมุนไพร คนตรีและนาฏศิลป์ และการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน นอกชุมชน ส่งผลให้นักเรียนมีความสุข รู้สึกเป็นอิสระในการเรียน เป็นกันเอง ไม่อึดอัด ได้เรียนรู้จากห้องเรียนที่เป็นธรรมชาติ ทำให้นักเรียนเกิดสมาธิและปัญญา ตั้งใจเรียน มีวินัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักการวางแผนและทำงานอย่างเป็นระบบ เกิดการใฝ่เรียนรู้ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สังคมต้องการ มีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งคุณธรรมที่สำคัญที่นักเรียนได้รับคือความซื่อสัตย์ ต่อหน้าที่ ความขยัน ความสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจในชุมชน ความพอเพียง และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 23 การจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา (3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา มาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานดำเนินการ (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสาน

ความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียน ตามศักยภาพ มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ทุก รูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียง และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552 – 2559) ฉบับสรุป ที่มุ่งพัฒนาคนและสังคมไทยโดยรวมไว้ 3 ประการ คือ 1) พัฒนาคอนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา โดยมีเป้าหมายให้คนไทยเป็นคนดี เก่ง มีความสุข มีความรู้เชิงวิชาการและสมรรถนะทางวิชาชีพ ใฝ่เรียนรู้ แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีสุขภาพทั้งกายและใจที่สมบูรณ์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถประกอบอาชีพและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข 2) สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยมุ่งพัฒนาคนไทย สังคมไทยเป็นสังคมแห่งคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ มีการสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ทรัพยากรเส้นทางปัญญาเพื่อการเรียนรู้ นำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน มีสุขภาพ ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเอื้ออาทร 3) พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายรวม สังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคนอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อการศึกษาและเรียนรู้ มีการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ มีการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมทั้งความร่วมมือในภูมิภาคและนานาชาติมากขึ้น อันจะนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขันของประเทศและการอยู่ร่วมกันกับพลโลกอย่างสันติสุข มีการพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน และเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ฉบับสรุป ที่มุ่งเน้นพัฒนาชีวิตคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน โดยมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข

2. ผลที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเอง นักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายการวิจัยในครั้งนี้

โดยส่วนใหญ่ยอมรับว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ผู้รู้ และผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ โดยการสืบค้น ถอดความรู้ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวคน เป็นความรู้ที่ผู้อื่นสามารถเรียนรู้ รวบรวมจัดเป็นคลังข้อมูล ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ผู้บริหารโรงเรียนและครูได้ตระหนักว่าได้เปิดโอกาสให้บุคลากรผู้มีส่วนร่วมได้ร่วมกันวางแผน และยอมรับว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น เป็นงานสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตรทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนมีการนำไปออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ปราชญ์ ผู้รู้ ผู้สูงอายุในชุมชนมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ เกิดความภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเห็นความสำคัญถึงองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวเอง พอใจในตนเองที่ทำให้ผู้อื่นเข้าใจได้ พอใจในการได้ช่วยเหลือผู้เรียน ภูมิใจในความสำเร็จของตน ภาคภูมิใจที่ได้รับการยอมรับจากเพื่อน สามารถปรับตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เกิดการรวมกลุ่มในเชิงสร้างสรรค์ของปัญญาในการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ คุณลักษณะทางวิทยาศาสตร์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ ความสนใจใฝ่รู้ ความมุ่งมั่น อดทน รอบคอบ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ประหยัด การร่วมแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความมีเหตุผล การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์

2.1 ผลการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนพบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมมากขึ้นทุกคน โดยพบว่านักเรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเรียนในทางที่ดีมากขึ้น มีความตั้งใจ มีความสุขในการเรียน เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ จดบันทึก วิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเอง รู้จักนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และนำเสนอผลงานได้อย่างหลากหลายและเหมาะสม นำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการเรียนรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และทำงานอย่างเป็นระบบมากขึ้น

2.2 ผลการวัดความพึงพอใจของนักเรียน พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้สูงขึ้นทุกข้อทั้งในด้านเนื้อหาสาระที่มีความน่าสนใจเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของตนเอง ได้เรียนรู้จากการทดลอง ปฏิบัติจริง มีความสุขกับสื่อ

การเรียนรู้ที่หลากหลายและหาได้เองตามธรรมชาติเป็นสิ่งที่มืออยู่แล้วรอบตัว ทำให้เรียนอย่างมีความสุขมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่นโดยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตนเอง ควรเร่งเปิดพื้นที่โดยให้นักเรียนสามารถแสดงความคิดและจินตนาการได้อย่างอิสระ มีการนำกระบวนการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เพิ่มศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น พี่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี ปรับทัศนคติของสังคมให้ยกย่องผู้ที่ใฝ่ศึกษา เป็นคนที่มีคุณค่า ยกย่อง เชิดชูเกียรติ
2. ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศในท้องถิ่น ควรส่งเสริมและประสานให้เกิดการรวมกลุ่มอย่างถาวรของภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งเชื่อมโยงเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาที่เรียนรู้ให้เหมาะสมกับกิจกรรม มีการทำวิจัยในพื้นที่นักวิจัยในชุมชนร่วมกับโรงเรียน รวมทั้งจัดระบบการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงลึก